

О. І. Грицай¹, І. В. Дефір²

Національний університет “Львівська політехніка”,
кафедра обліку та аналізу
ORCID: ¹ 0000-0001-6305-9219, ² 0009-0005-3463-4508

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСІВ УПРАВЛІННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

<http://doi.org/10.23939/semi2025.02>.

©Грицай О. І, Дефір І. В., 2025

Проведено критичний аналіз наявних наукових підходів до місця та структури обліково-аналітичного забезпечення в управлінні зовнішньоекономічною діяльністю підприємства загалом та в управлінні ризиків зовнішньоекономічної діяльності зокрема. Здійснено дослідження концептуальних моделей та алгоритмів формування системи управління зовнішньоекономічною діяльністю різних об'єктів та галузей народного господарства. Узагальнено розробки вітчизняних науковців у сфері обліково-аналітичного забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємств. За результатами дослідження визначено, що сучасні моделі обліково-аналітичного забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства, фокусують увагу на таких предметних ланках: взаємозв'язках підсистеми обліку із системою управління; обліку як управлінській функції; структурі забезпечення з врахуванням специфіки експортної та імпоротної діяльності; нормативно-правовому та методичному аспекті; етапах механізму функціонування.

Ключові слова: облік, облікова інформація, обліково-аналітичне забезпечення, зовнішньоекономічна діяльність, моделі управління.

Постановка проблеми

Міжнародна торгівля відіграє ключову роль у розширенні виробничого потенціалу та посиленні конкурентних позицій вітчизняної продукції. Інтеграція у світове співтовариство супроводжується впливом глобалізаційних процесів, що зумовлюють необхідність у подальшій конвергенції вітчизняного законодавства із міжнародною практикою у процесі інтеграції України у світовий економічний простір. Водночас під час визначення управлінських орієнтирів виникає потреба у збалансуванні інтересів держави, що прагне забезпечити політичну та економічну самостійність, з прагненнями суб'єктів господарювання, пріоритетність яких виявляється у максимізації прибутковості та ринкової вартості. Раціональна організація зовнішньоекономічної діяльності (далі – ЗЕД) підприємства сприяє формуванню механізмів ефективного використання наявного інвестиційного потенціалу, забезпечуючи його стратегічну орієнтацію на зростання результативності господарської діяльності в умовах глобалізаційних змін [1, с. 323].

Ефективне управління зовнішньоекономічними процесами неможливе без надійного обліково-аналітичного забезпечення, що набуває особливого значення в умовах кризових явищ, таких як пандемія COVID-19 або воєнні дії. Застосування нових управлінських підходів зумовлене нагальними потребами у забезпеченні інформаційних запитів ключових стейкхолдерів та розвитку сучасних методичних підходів у системі ЗЕД підприємств, які планують виходити на міжнародні

ринки товарів, капіталу та праці. Ефективність експортно-імпоротної діяльності прямо залежить від якості управління, яке потребує інформаційної підтримки. У такому контексті на перший план виходить важливість правильного відображення операцій у сфері зовнішньоекономічної діяльності на рахунках бухгалтерського обліку відповідно до встановлених законодавчих та внутрішньогосподарських норм. З огляду на динаміку змін у бізнес-середовищі постає питання підвищення адаптивності облікових систем, особливо за умов появи нових об'єктів обліку (наприклад, криптовалюти), які потребують застосування специфічних правил щодо методичних аспектів облікового відображення фактів господарського життя. Актуальним залишається питання відсутності єдиного стандартизованого підходу до організаційно-методичного забезпечення обліку й контролю експортно-імпорتنних операцій, що потенційно може призводити до порушень у сфері валютного, податкового та митного законодавства. В умовах воєнного стану здійснення ЗЕД в Україні потребує особливих підходів до обліку й контролю, тоді як наявна методологічна база містить суперечливі положення, які потребують уточнення, особливо в контексті імплементації міжнародних стандартів обліку, та забезпечення правильності встановлення окремих показників зовнішньоекономічної діяльності, таких як митна вартість товару, податковий кредит з ПДВ, курсові різниці тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

У сучасній сфері облікових досліджень обліково-аналітичне забезпечення перетворилось на фундаментальне поняття, яке створює передумови для визнання обліку як базової функції прийняття управлінських рішень та джерела якісної інформації для підвищення ефективності останніх. Звідси й особливий інтерес у науковців до вирішення проблем, які з ним пов'язані, що виявляється у багатьох наявних на сьогодні наукових публікаціях – від статей у фахових журналах і до фундаментальних праць монографічного характеру [2].

Погоджуємось з І. Й. Яремком, який вважає, що для ефективного і раціонального управління в умовах подальшої повоєнної відбудови і розвитку окремих підприємств важливим завданням є побудова якісної й ефективної обліково-аналітичної системи [3].

Н.С. Брохун та Л.С. Новіченко вказують на існування п'яти ключових підходів до визначення поняття “обліково-аналітичне забезпечення”:

- системний підхід передбачає інтеграцію підсистем обліку, аудиту та аналізу, які взаємодіють між собою через інформаційні потоки, формуючи єдину управлінську платформу;
- процесний підхід зосереджується на організації послідовного процесу збору, обробки, узагальнення та збереження інформації, що забезпечує її релевантність і своєчасність;
- облікові та аналітичні операції розглядаються як взаємопов'язані елементи, що утворюють цілісну систему підтримки управлінських рішень;
- інформаційний підхід акцентує увагу на формуванні та управлінні інформаційними потоками, які забезпечують комунікацію між структурними підрозділами;
- інтегрований підхід охоплює сукупність різних видів інформації та процедур, що реалізуються в межах обліково-аналітичної системи, забезпечуючи її комплексність і адаптивність до змін зовнішнього середовища [4, с. 300–301].

Основною метою обліково-аналітичного забезпечення, на думку Н. С. Сікач [5, с. 160], є поєднання засобів бухгалтерського обліку та економічного аналізу, які узагальнюють результати підприємницької діяльності, що передують прийняттю обґрунтованих управлінських рішень. Н. Я. Пітель виокремлює облік і аналіз зовнішньоторговельних поставок як один із внутрішніх чинників, від яких залежить успішність ЗЕД підприємства [6, с. 121]. А. Ю. Гатілов розглядає облік результатів операцій зовнішньоекономічної діяльності у складі блоку управління виробничо-комерційними операціями ЗЕД, що входить до організаційно-економічного механізму управління ЗЕД, тоді як блок управління розрахунками забезпечує систему обліку ЗЕД [7, с. 153].

Розробивши концепцію динамічного контролінгу в управлінні зовнішньоекономічною діяльністю підприємства, О. В. Журавель та Н. С. Мамонтенко зараховують облік до основних функцій цього процесу, що відображають результати ЗЕД підприємства, формують дані про його стан за певний період, а також забезпечують дані для іншої функції – управлінського аналізу [8, с. 474]. На думку Е. Ковтуна, М. Дячука та Ю. Русавської, облік, у процесі якого фіксується стан об'єкта управління, входить до групи функцій з підготовки даних в управлінні зовнішньоекономічною діяльністю [9, с. 42].

К. Назарова та ін. [10] пропонують підхід до формування принципів бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту зовнішньоекономічної діяльності підприємства, який враховує диференціацію рішень, що приймають в системі управління зовнішньоекономічною діяльністю, дає змогу використовувати середовище суб'єкта господарювання для підвищення ефективності здійснення зовнішньоекономічних операцій. Л. К. Кожевникова називає первинні дані, зведену облікову документацію, дані бухгалтерської та статистичної звітності у складі інформаційної бази для проведення аналізу ЗЕД [11, с. 98].

Ю. Г. Козак, Н. С. Логвінова та А. Ю. Козак перелічують облік серед функцій управління (разом з прогнозуванням, плануванням, координацією, регулюванням та контролем), які виконують організаційні одиниці в організаційній структурі ЗЕД [12, с. 84]. Деякі інші функції управління стосовно ЗЕД виокремлює А. М. Овсієнко: планування, організація, координація, мотивація, облік, контроль, інформаційне забезпечення. Завданням бухгалтерського обліку в межах зовнішньоекономічної діяльності авторка вважає визначення ефективності окремих операцій за видами продукції та регіональними напрямками, а також облік результатів і узагальнену оцінку ефективності всієї ЗЕД відповідно до номенклатурного ряду товарів, які експортують чи імпортують [13, с. 127]. М. С. Яценко та Р. В. Буріна зараховують ведення обліку сировини та надання послуг до функції контролю у системному підході до управління [14, с. 37].

І. В. Перезовова, А. О. Устенко, О. Я. Малинка та О. С. Морозова зараховують облікування та контролювання до керуючої підсистеми концептуальної моделі процесу стратегічного управління ЗЕД підприємства як окрему функцію, пов'язану із стратегічним аналізом-орієнтацією, розробкою і прийняттям управлінських рішень, зокрема стратегічним плануванням ЗЕД, організуванням, мотивуванням та регулюванням [15, с. 20].

Як бачимо, науковці, які концентрують свою увагу на вирішенні проблем у сфері управління зовнішньоекономічною діяльністю, згадують про її обліковий аспект фрагментарно та односторонньо.

Формулювання гіпотез і постановка цілей

Метою наукової роботи є критичний аналіз наявних наукових підходів до місця та структури обліково-аналітичного забезпечення в управлінні зовнішньоекономічною діяльністю підприємства загалом та в управлінні ризиків зовнішньоекономічної діяльності зокрема.

Гіпотеза 1. Інформація облікової системи є надійним джерелом для підтримки процесів управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства.

Гіпотеза 2. Місце обліку в системі управління зовнішньоекономічною діяльністю залежить від вищого рівня моделі управлінського процесу, яку обрали керівники.

Встановлена мета потребує послідовного вирішення таких завдань:

- визначити місце обліку як функції та інструменту менеджменту у ЗЕД;
- дослідження концептуальних моделей та алгоритмів формування системи управління зовнішньоекономічною діяльністю різних об'єктів та галузей народного господарства;
- узагальнення розробок вітчизняних науковців у царині обліково-аналітичного забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємств.

Такий підхід створить передумови для практичної реалізації теоретичних засад у сфері зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання з врахуванням впливу облікової інформації на процес прийняття управлінських рішень.

Методи дослідження

Методологія дослідження обліково-аналітичного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємств ґрунтується на системному підході до вивчення наукових джерел, що дає змогу виявити ключові тенденції, концептуальні підходи та наукові прогалини у цій сфері. У процесі аналізу літератури застосовують методи наукового пізнання, які забезпечують комплексне осмислення предмета дослідження. Застосування методу аналізу та синтезу дає змогу виокремити основні теоретичні положення, систематизувати підходи до організації обліково-аналітичного забезпечення ЗЕД та інтегрувати їх у цілісну концептуальну модель; з використанням індуктивного методу дослідження зроблено висновки про загальні тенденції наукових досліджень у сфері обліково-аналітичного забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю. Застосування порівняльного аналізу дає змогу зіставити різні наукові підходи до побудови системи обліку та аналітики у сфері ЗЕД, виявити їх сильні та слабкі сторони, а також простежити еволюцію наукових поглядів; систематизація та класифікація – структурувати джерела за критеріями: тематика, методологія тощо. Історико-логічний метод дає змогу простежити розвиток облікових концепцій у контексті трансформацій зовнішньоекономічного середовища.

Виклад основного матеріалу

Моделювання механізму управління підприємствами, орієнтованими на зовнішньоекономічну діяльність, є важливим інструментом стратегічного планування та аналітичного оцінювання їхньої ефективності в умовах міжнародної конкуренції. Такий підхід дає змогу враховувати вплив зовнішніх чинників, адаптувати управлінські рішення до змін у глобальному середовищі, підвищити рівень економічної безпеки та забезпечити збалансоване використання ресурсного потенціалу. Крім того, моделювання сприяє прогнозуванню ризиків ЗЕД, визначенню оптимальних форматів комерційної діяльності та гармонізації внутрішніх процесів із вимогами міжнародного регуляторного поля. З цією метою узагальнено основні сучасні моделі, методики та алгоритми здійснення зовнішньоекономічної діяльності, наявні у публікаціях вітчизняних науковців (табл. 1).

Таблиця 1

Моделювання управлінського процесу у зовнішньоекономічній діяльності (узагальнення вітчизняних наукових підходів)

Назва	Основні елементи та характеристика	Призначення	Місце обліку
1	2	3	4
Структурна модель формування механізму управління ЗЕД машинобудівного підприємства [16]	Етапи: визначення мети та цілей ЗЕД діяльності підприємства; аналітична діагностика даних; розробка напрямів реалізації ЗЕД; їх реалізація; оцінка ефективності ЗЕД; регулювання якості ЗЕД; прийняття рішень щодо перегляду, продовження чи припинення реалізації ЗЕД підприємства. Формування механізму управління ЗЕД відбувається за чітко встановленими етапами	Підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності через врахування ширшого кола факторів впливу	Невизначене
Концептуальна модель управління фінансовими ресурсами підприємства у здійсненні зовнішньоекономічної діяльності [17, с. 11]	Фактори впливу на процеси управління фінансовими ресурсами підприємства у здійсненні зовнішньоекономічної діяльності; система забезпечення управління фінансовими ресурсами підприємства у здійсненні	Забезпечує досягнення цілей та мети підприємства, сприяє покращенню його фінансового стану й руху фінансових потоків, дає змогу приймати	Дані бухгалтерського, податкового та управлінського обліку і звітності формують внутрішні

1	2	3	4
	зовнішньоекономічної діяльності. Модель враховує організаційну, функціональну та інформаційну складові системи забезпечення	альтернативні управлінські рішення щодо формування та реалізації стратегії управління фінансовими ресурсами підприємства	джерела інформації у складі інформаційного забезпечення
Алгоритм формування управлінського рішення міжнародного маркетингу ЗЕД підприємств сфери послуг [18, с. 17]	Реалізується через послідовні етапи: визначення мети міжнародного маркетингу ЗЕД підприємства; дослідження тенденції розвитку міжнародного ринку; визначення цілей розвитку; маркетингове планування ЗЕД; формування стратегії маркетингу та ін. Прийняття рішення у сфері управління ЗЕД відбувається через реалізацію послідовних етапів	Покликаний сприяти прийняттю оптимальних рішень з метою підвищення ефективності ЗЕД, дає змогу виявити фактори впливу на ЗЕД: зовнішні та внутрішні, ідентифікувати резерви підвищення результативності заходів у міжнародному маркетинговому середовищі, активізувати інноваційну діяльність підприємств, що функціонують у сфері послуг	Невизначене
Стандартна модель механізму прийняття управлінських рішень у зовнішньоекономічній діяльності підприємства [19, с. 18]	Мета, місія підприємства, чинники зовнішнього середовища, конкурентні переваги товару. Спрямована насамперед на оцінку зовнішньоекономічної діяльності підприємства, основною метою якого є підвищення прибутку	Невизначене	Невизначене
Концептуальна схема функціонування адаптивної системи управління процесами ЗЕД на підприємстві [20, с. 82]	Мета, наявні ресурси, система управління, цільові орієнтири. Використано принципи адаптивного процесно-орієнтованого управління під час побудови системи	Дає змогу зрозуміти характер організаційно-економічного механізму активізації та ефективності ЗЕД промислових підприємств	Невизначене
Структура організаційно-економічного механізму управління економічною безпекою ЗЕД машинобудівного підприємства [21, с. 161]	Фактори внутрішнього та зовнішнього середовища, функції управління (прогнозування і планування, організація, мотивація, контроль), організаційно-економічне забезпечення. Складова системи управління спрямована на забезпечення економічної безпеки ЗЕД шляхом своєчасного виявлення ризиків та адаптації управлінських рішень	Спрямоване на досягнення запланованих цілей, використання внутрішнього потенціалу підприємства забезпечує стабільність функціонування та підвищення ефективності його діяльності	Невизначене
Система стратегічного управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємств [22, с. 158]	Стратегічне планування ЗЕД, стратегічний аналіз ЗЕД. Сукупність взаємопов'язаних елементів аналізу та планування, що передбачає визначення стратегічних пріоритетів ЗЕД та стратегії ЗЕД	Реалізація дає змогу підприємству ефективно конкурувати на зовнішніх ринках збуту	Невизначене

Закінчення табл. 1

1	2	3	4
Організаційно-функціональна структура системного підходу до управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства [23, с. 163]	Планування і маркетинг ЗЕД, управління виробничо-економічними операціями ЗЕД, управління соціальними, культурними і економічними національними відмінностями та ін. Взаємозв'язок організаційно-функціональних блоків забезпечує здійснення зовнішньоекономічної діяльності через поетапну реалізацію функцій і надходження інформації в організаційно-функціональний блок	Невизначене	Невизначене
Організаційно-економічна модель управління ЗЕД підприємств соціально-культурного сервісу [24, с. 33]		Дає змогу досліджувати об'єкт як комплекс взаємопов'язаних підсистем з певними внутрішніми і зовнішніми зв'язками	Невизначене
Методика управління зовнішньоекономічною діяльністю машинобудівного підприємства [25, с. 40]	Блоки: вхідних даних, аналітичний, прийняття рішень, реалізація управлінських рішень. Є схемою структурних блоків прийняття рішень для оптимізації інформаційного забезпечення управління ЗЕД машинобудівних підприємств	Зменшення часу та витрат на оперативне управління підприємством	Невизначене
Модель ціннісно-цільового управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства [26, с. 63]	Ціннісні та цільові компетенції менеджерів ЗЕД, цілі суб'єкта господарювання у сфері ЗЕД. Основний акцент модель робить на розвиток компетенцій менеджерів	Формування ефективної системи управління ЗЕД підприємства передбачає її безперебійну роботу, залучення результативно орієнтованих фахівців, а також згуртованість менеджерів ЗЕД з високим рівнем корпоративної культури та управлінської компетентності	Невизначене
Структурна декомпозиція системи управління ЗЕД підприємств регіону [27, с. 56]	Глобальне ринкове середовище, глобальні зрушення та трансформації, механізм, принципи та методи системи управління, ресурси, результат, інформація стану. Орієнтація на виділення у системі управління за певними принципами окремих частин та виявлення зв'язків між ними	Дає змогу виявити місце та функції кожної складової та елементу системи управління ЗЕД підприємств регіону	Невизначене
Схема системи державного управління зовнішньоекономічною діяльністю в Україні [28, с. 174]	Конкурентні переваги, внутрішні проблеми, реалізація механізму державного управління ЗЕД. Спрямована на врахування внутрішніх проблем та конкурентних переваг	Сприяє формуванню ефективної соціально-економічної стратегії держави, здатної забезпечити перехід до інноваційної моделі розвитку	Невизначене

Джерело: авторське опрацювання.

Провівши наукове узагальнення наявних публікацій у сфері менеджменту, встановлено практичну відсутність виокремлення обліку як з погляду функціонального підходу, так і забезпечувального у моделях управління зовнішньоекономічною діяльністю пропонує вітчизняними

дослідниками. Облік часто розглядають як елемент іншої функції управління (наприклад, контролю) або трактують як складову більш широкого поняття “інформаційне забезпечення” без належної деталізації притаманних йому методів, засобів та інструментарію.

У контексті інформаційного забезпечення процесу управління З.-М. Задорожний та ін. [29] вважають завершальним етапом інтеграції інформаційних процесів формування інтегрованої звітності, яка є важливим елементом забезпечення прозорості функціонування підприємств, особливо в контексті зовнішньоекономічної діяльності.

О. І. Жук виокремлює такі основні цілі обліку ЗЕД:

1) відображення валютних операцій як у валюті їх фактичного здійснення, так і у валюті звітності з урахуванням офіційного курсу НБУ на дату операції;

2) облік має забезпечувати своєчасне інформування управлінських, податкових і статистичних органів щодо товарообороту, його ефективності, фінансових результатів, обов’язкових платежів, а також стану розрахунків із дебіторами та кредиторами;

3) забезпечення точності та своєчасності розрахунків у межах зовнішньоекономічної діяльності, що є критично важливим для дотримання контрактних умов і валютного регулювання [30, с. 290].

З врахуванням досліджень В. Ю. Гордополова, об’єкти обліку ЗЕД можуть бути доповнені операціями щодо операційної (імпорتنі операції, експортні операції, орендні операції, валютні операції), фінансової (операції з цінними паперами у ЗЕД, розрахунково-кредитні операції, міжнародний лізинг) та інвестиційної (операції з іноземними інвестиціями, операції, пов’язані зі спільною діяльністю) зовнішньоекономічної діяльності [31, с. 54].

Розробки вітчизняних науковців щодо облікового моделювання забезпечувальної складової у напрямі зовнішньоекономічної діяльності узагальнено у табл. 2.

Таблиця 2

Обліково-аналітичне забезпечення в управлінні зовнішньоекономічною діяльністю підприємства (розробки вітчизняних науковців)

Назва	Елементи	Характеристика	Призначення
1	2	3	4
Модель В. Ю. Гордополова (взаємозв’язок системи управління та підсистеми бухгалтерського обліку суб’єкта ЗЕД) [32, с. 23]	Підсистема бухгалтерського обліку (об’єкти бухгалтерського обліку зовнішньоекономічної діяльності) як складова системи управління зовнішньоекономічною діяльністю, а також прямі та зворотні впливи	Формування інформаційного забезпечення в системі бухгалтерського обліку створює основу для ефективного управління та впливає на якість і обґрунтованість управлінських рішень	Функціональні можливості підсистеми бухгалтерського обліку як складової управління ЗЕД реалізуються через забезпечення управлінського персоналу достовірними та систематизованими даними щодо облікових об’єктів, управлінські рішення базуються на інформації, сформованій та обробленій у відповідній обліковій системі
Функція управління зовнішньоекономічною діяльністю торговельного підприємства (ЗЕДТП), яка реалізується через систему бухгалтерського обліку (підхід М. Б. Владичин) [33, с. 22]	Об’єкт управління (здійснення ЗЕД), управлінський облік ЗЕДТП у множині зв’язків із бухгалтерським обліком, оперативним обліком доходів і витрат, плануванням доходів, бюджетуванням витрат,	Значення управлінського обліку полягає у плануванні доходів та складанні бюджетів витрат у процесі ЗЕДТП	Дасть змогу визначити характер функціонування управлінського обліку в процесі одержання детальної та достовірної інформації про доходи і витрати як на торговельному підприємстві загалом, так і на окремих його ділянках

1	2	3	4
	аналізом доходів і витрат, контроль за витратами, оперативним регулюванням доходів і витрат ЗЕДТП		
Модель обліково-аналітичного забезпечення здійснення експортно-імпортних операцій Т. В. Калінеску К. В. Голки [34, с. 55]	Перевірка облікових даних із застосуванням системи управління ризиками, надання фінансових гарантій на період поставки тощо; здійснення декларування товарів, їх ідентифікації до сплати митних платежів тощо	В основі удосконаленої моделі обліково-аналітичного забезпечення лежить принцип наскрізного контролю за допомогою електронного кабінету платника податків	Сприятиме орієнтації обліку, аналізу та аудиту на забезпечення ефективного контролю зовнішньоторговельних операцій, своєчасної логістики, оптимізації податково-митних процедур, покращення умов для розвитку бізнесу; нейтралізації ризиків тіньового товарообігу й ухилення від оподаткування
Структура інформаційно-облікового забезпечення контролю та аналізу експортної діяльності за О. О. Книшек [35, с. 108]	Сегменти управлінської звітності (звітність виробничого сегмента, звітність адміністративно-збутового сегмента) та управлінська звітність за результатами внутрішнього контролю	Склад і структура інформаційно-облікового забезпечення аналізу та контролю експортної діяльності визначено у результаті дослідження методологічних і фактичних проблем обліково-інформаційного забезпечення аналізу та контролю ефективності ЗЕД	Дасть змогу покращити інформаційну спрямованість фінансової інформації для проведення аналізу та контролю підприємств – суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності
Нормативно-правове та організаційно-методичне забезпечення організації обліку ЗЕД (за А. С. Колесніченко) [36]	Нормативно-правова база (загальноправовий аспект, бухгалтерський аспект, податковий аспект) та організаційно-методичне забезпечення (організаційний аспект, технічний аспект, методичний аспект)	Комплексне відтворення інституціонального та організаційного підґрунтя процесу організації обліку зовнішньоекономічної діяльності	Від упорядкованості та повноти організації обліку ЗЕД залежить ефективність системи управління суб'єкта господарювання
Концептуальна модель організації ЗЕД І. І. Кононова [37, с. 82]	Мета, форма реалізації, функції, принципи, основні види, суб'єкти	Концептуальну модель створено на основі систематизації вимог нормативних актів та поглядів вчених	Сприятиме створенню в Україні дієвої інтегрованої підтримки експортно-імпортних операцій та успішній інтеграції вітчизняної економіки у світовий економічний простір
Алгоритм формування інформації аналітичного і синтетичного обліку експортно-імпортних операцій Н. В. Оляднічук – О. Д. Підлубної [38, с. 52]	Первинні документи, комерційні документи, реєстри, Головна книга, Баланс, звітність	Обробку вхідної облікової інформації здійснюють за алгоритмом, що забезпечує формування аналітичного та синтетичного обліку для управлінських потреб підприємства	Можливість застосування алгоритму до низки однотипних господарських операцій у сфері ЗЕД

1	2	3	4
Модель обліково-аналітичного механізму О. А. Зоріної [39, с. 81]	Дані на етапі введення, інформація на етапі обробки, управлінські рішення на етапі виведення, зворотний зв'язок і контроль виконання та ефективності управлінських рішень	У межах обліково-аналітичного механізму відбувається узгодження господарської діяльності, яка визначається економічними інтересами суспільства, та економічної політики держави	Розвиток обліково-аналітичного механізму ЗЕД відбувається за такими напрямками: підвищення аналітичних можливостей інформації для внутрішніх користувачів; забезпечення прозорості даних для закордонних партнерів з метою розширення ЗЕД; створення умов для порівняння показників підприємства з аналогічними суб'єктами господарювання

Джерело: авторське опрацювання.

Сучасні вітчизняні науковці, досліджуючи структуру та принципи формування й реалізації обліково-аналітичного забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємств, прагнуть поєднати такі базові концепти бухгалтерського обліку: наукові та загальноекономічні підходи (наприклад, інституціональний, системний, процесний), функціональні ланки (загалом доходи, витрати і фінансові результати), методи (особливо акцентуючи увагу на документуванні та звітності), нормативно-правову базу та системотворчі елементи (прямі та зворотні зв'язки, узгодження з іншими складовими, особливо з аналізом, плануванням та контролем).

Висновки

Дослідження місця обліку у структурі управлінських взаємозв'язків зовнішньоекономічної діяльності підприємства у публікаціях сучасних науковців досі залишається фрагментарним з акцентом на його допоміжній функції та без належної конкретизації ціннісних характеристик інформації, продукуючої **ним** для системи менеджменту. Облік зазвичай розглядають з двох поглядів: як функція управління у складній системі взаємозв'язків із плануванням, контролем, аналізом тощо, а також як підсистема системи управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства, що покликана забезпечувати зацікавлених осіб інформацією, придатною для прийняття рішень останніми. Також є спроби науковців присвоїти обліку непритаманні йому функції, наприклад формування бюджетів чи встановлення ефективності функціонування підприємства, що зміщує акцент досліджень з дійсно важливих проблем облікового спрямування.

Загалом сучасні моделі обліково-аналітичного забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства фокусують увагу на таких предметних ланках: взаємозв'язках підсистеми обліку із системою управління; обліку як управлінській функції; структурі забезпечення з врахуванням специфіки експортної та імпоротної діяльності; нормативно-правовому та методичному аспекту; етапах механізму функціонування.

Перспективи подальших досліджень

На основі опрацьованого масиву джерел перспективи подальших досліджень полягають у поглибленні інтеграції обліково-аналітичного забезпечення з цифровими технологіями управління зовнішньоекономічною діяльністю. Також перспективним є аналіз адаптивних моделей управління в умовах глобальних ризиків і нестабільності зовнішнього середовища. Окрему увагу варто приділити формуванню концептуальних підходів до забезпечення економічної безпеки підприємств у міжнародному середовищі. Усі ці напрями відкривають нові горизонти для міждисциплінарних досліджень і формування сучасної парадигми управління підприємствами в умовах цифрової трансформації.

1. Малишко Є., Чернишов В. Аналіз впливу стратегічних пріоритетів на розвиток зовнішньоекономічної діяльності підприємств. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2020. Т. 3. № 34. С. 322–329. DOI: <https://doi.org/10.18371/fcaptr.v3i34.215553>
2. Загородній А. Г., Партин Г. О. Обліково-аналітичне забезпечення менеджменту підприємства : монографія. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2022. 248 с.
3. Яремко І. Й. Обліково-аналітичне забезпечення як інструментарій управління економічним розвитком підприємства. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2022. Вип. 6. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-6-09-02>.
4. Брохун Н. С., Новіченко Л. С. Обліково-аналітичне забезпечення управління підприємством: теоретичне осмислення економічного змісту. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Економіка*. 2017. Вип. 2 (50). С. 299–304.
5. Сікач Н. С. Сутність і структура обліково-аналітичного забезпечення системи управління підприємницькою діяльністю. *Регіональна економіка*. 2024. № 2. С. 155–165. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2024-2-16>.
6. Пітель Н. Я. Особливості стратегічного управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства в умовах глобалізації. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. 2015. Вип. 87 (2). С. 120–128.
7. Гатілов А. Ю. Основні підходи до управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства. *Економічний вісник Донбасу*. 2024. № 3 (77). С. 149–159. DOI: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2024-3\(77\)-149-159](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2024-3(77)-149-159).
8. Журавель О. В., Мамонтенко Н. С. Система динамічного контролінгу в управлінні зовнішньоекономічною діяльністю підприємства. *Бізнес Інформ*. 2020. № 5. С. 471–476.
9. Ковтун Е., Дячук М., Русавська Ю. Управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства. *Науковий вісник МНУ імені В.О. Сухомлинського. Економічні науки*. 2018. № 2 (11). С. 41–45.
10. Nazarova K., Zaremba O., Nezhyva M., Hordopolov V., Harbar V., Gorovyj V. Business Analysis and Audit of Foreign Economic Activity of the Enterprise. *Studies of Applied Economics*. 2021. № 39 (5). DOI: <https://doi.org/10.25115/eea.v39i5.5332>.
11. Кожевнікова Л. К. Послідовність формування методики аналізування управління зовнішньоекономічною діяльністю. *Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова*. 2014. Т. 19. Вип. 3/2. С. 96–100.
12. Козак Ю. Г., Логвінова Н. С., Козак А. Ю. Функціонально-вартісний аналіз в удосконаленні організаційної структури управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства. *Економіка: реалії часу*. 2014. № 1 (11). С. 83–89.
13. Овсієнко А. М. Управління зовнішньоекономічною діяльністю суб'єктів господарювання. *Економічний вісник університету*. 2015. Вип. 27/1. С. 123–128.
14. Яценко М. С., Буріна Р. В. Теоретичні аспекти оперативного управління у зовнішньоекономічній діяльності підприємства. *Економіка. Фінанси. Право*. 2022. № 6/1. С. 36–38. DOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2022.6\(1\).8](https://doi.org/10.37634/efp.2022.6(1).8).
15. Перезовова І. В., Устенко А. О., Малинка О. Я., Морозова О. С. Концептуальна модель процесу стратегічного управління системою зовнішньоекономічної діяльності підприємства. *Theoretical and Practical Aspects of Economics and Intellectual Property*. 2018. Iss. 17. С. 15–21. DOI: <https://doi.org/10.31498/2225-6407.17.2018.146823>.
16. Бала В. В. Практичний аспект формування механізму управління зовнішньоекономічною діяльністю на прикладі ПАТ “КВБЗ”. *Ефективна економіка*. 2014. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3091>.
17. Бортнікова М. Г., Чиркова Ю. Л. Формування концептуальної моделі управління фінансовими ресурсами підприємства у здійсненні зовнішньоекономічної діяльності. *Економіка. Фінанси. Право*. 2021. № 10/1. С. 9–12. DOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2021.10\(1\).2](https://doi.org/10.37634/efp.2021.10(1).2).
18. Валіулліна З. В. Міжнародний маркетинг в управлінні зовнішньоекономічною діяльністю підприємств сфери послуг. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки*. 2016. Вип. 17. Ч. 1. С. 15–18.
19. Боярчук А. І. Напрями поліпшення управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства як основа організації міжнародної торгівлі. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 34. С. 16–19.

20. Герасименко Г. О. Формування адаптивної системи управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства в сучасних умовах. *Економіка та держава*. 2013. № 11. С. 79–82.
21. Домашенко М. Д. Організаційно-економічний механізм управління економічною безпекою зовнішньоекономічної діяльності машинобудівного підприємства. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2013. № 2. С. 159–167.
22. Ковбатюк М. В., Шкляр В. В., Петухов А. С. Система стратегічного управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємств. *Economic Synergy*. 2023. Вип. 1 (7). С. 151–162. DOI: <https://doi.org/10.53920/ES-2023-1-12>.
23. Кузьменко О., Костенко А. Аналіз підходів до управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємств. *Збірник наукових праць ДУІТ. Серія "Економіка і управління"*. 2018. Вип. 41 (1). С. 159–165.
24. Шморгун Л., Мідляр А. Організаційно-економічна модель управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємств соціально-культурного сервісу. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2016. № 9 (184). С. 29–35.
25. Павлюк Т., Шмиголь Н. Комплекс методів управління зовнішньоекономічною діяльністю машинобудівних підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2017. № 6. Т. 3. С. 37–41.
26. Петришин Н.Я., Яремчук Т.С. Ціннісно-цільове управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства: модель та проблеми застосування. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку*. 2022. № 2 (8). С. 61–69. DOI: <https://doi.org/10.23939/smeu2022.02.061>.
27. Сущенко О. А. Методологічний базис побудови системи управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємств регіону. *Управління проектами та розвиток виробництва*. 2013. № 1 (45). С. 50–58.
28. Ткаченко О., Сухина Ю. Особливості формування системи державного управління зовнішньоекономічною діяльністю в умовах розвитку міжнародних інтеграційних процесів. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2011. № 4. С. 168–175.
29. Zadorozhnyy Z.-M., Lyuba O., Ometsinska I., Shesternyak M. Integrated reporting in the management of foreign economic activities of enterprises. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2023. Том 4. № 51. С. 91–102. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptrp.4.51.2023.4095>.
30. Жук О. І. Облік як інформаційна система в управлінні суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності. *Вісник Прикарпатського університету. Економіка*. 2015. Вип. XI. С. 290–291.
31. Гордополов В. Ю. Складові зовнішньоекономічної діяльності як об'єкта управління. *Вісник ЖДТУ. Серія: Економічні науки*. 2016. № 4 (78). С. 43–60.
32. Гордополов В. Ю. Принципи бухгалтерського обліку в інформаційному просторі управління зовнішньоекономічною діяльністю. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2018. Вип. 1. С. 19–31. DOI: [https://dx.doi.org/10.26642/pbo-2018-1\(39\)-19-31](https://dx.doi.org/10.26642/pbo-2018-1(39)-19-31).
33. Владичин М. Б. Використання інструментів управлінського обліку для аналізу, контролю та оперативного регулювання діяльності торговельного підприємства у зовнішньоекономічній діяльності. *Облік і фінанси*. 2017. № 4. С. 20–27.
34. Калінеску Т. В., Голка К. В. Обліково-аналітичне забезпечення експортно-імпортних операцій підприємств. *Часопис економічних реформ*. 2020. № 3. С. 51–57. DOI: <https://doi.org/10.32620/cher.2020.3.06>.
35. Книшек О. О. Обліково-інформаційне забезпечення аналізу та контролю зовнішньоекономічної діяльності підприємств на основі фінансової та управлінської звітності. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2017. № 2. С. 105–109.
36. Колесніченко А. С. Організаційно-інституціональні аспекти обліку зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання. *Ефективна економіка*. 2020. № 2. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.2.65>.
37. Кононов І. І. Сутність зовнішньоекономічної діяльності як об'єкта облікового моделювання. *Бізнес Інформ*. 2020. № 5. С. 79–86.
38. Оляднічук Н. В., Підлубна О. Д. Облік експортно-імпортних операцій. *Облік і фінанси*. 2017. № 1. С. 48–56.
39. Зоріна О. А. Теоретичні аспекти формування обліково-аналітичного механізму зовнішньоекономічної діяльності. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2024. № 6. С. 77–84. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13764709>.

1. Malyshko, E. O., & Chernyshov, V. (2020). Analiz vplyvu stratehichnykh prioritetiv na rozvytok zovnishnoekonomichnoi diialnosti pidpriemstv [Analysis of the impact of strategic priorities on the development of foreign economic activity of enterprises]. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 3(34), 322–329. DOI: <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v3i34.215553> (in Ukrainian).
2. Zahorodnii, A. H., & Partyn, H. O. (2022). Oblikovo-analitychne zabezpechennia menedzhmentu pidpriemstva. [Accounting and analytical support for enterprise management: Monograph]. Lviv Polytechnic Publishing House (in Ukrainian).
3. Yaremko, I. Y. (2022). Oblikovo-analitychne zabezpechennia yak instrumentarii upravlinnia ekonomichnym rozvytkom pidpriemstva [Accounting and analytical support as a tool for managing the economic development of the enterprise]. *Problemy suchasnykh transformatsii. Seriya: Ekonomika ta upravlinnia*, 6. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-6-09-02> (in Ukrainian).
4. Brokhun, N. S., & Novichenko, L. S. (2017). Oblikovo-analitychne zabezpechennia upravlinnia pidpriemstvom: Teoretychne osmyslennia ekonomichnoho zmistu [Accounting and analytical support of enterprise management: Theoretical understanding of economic content]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriya: Ekonomika*, 2(50), 299–304 (in Ukrainian).
5. Sikach, N. S. (2024). Sutnist i struktura oblikovo-analitychnoho zabezpechennia systemy upravlinnia pidpriemnytskoiu diialnistiu [Essence and structure of accounting and analytical support of the entrepreneurial activity management system]. *Rehionalna ekonomika*, 2, 155–165. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2024-2-16> (in Ukrainian).
6. Pitel, N. Ya. (2015). Osoblyvosti stratehichnoho upravlinnia zovnishnoekonomichnoi diialnistiu pidpriemstva v umovakh hlobalizatsii [Features of strategic management of enterprise foreign economic activity under globalization]. *Zbirnyk naukovykh prats Uman'skoho natsionalnoho universytetu sadivnytstva*, 87(2), 120–128 (in Ukrainian).
7. Hatilov, A. Yu. (2024). Osnovni pidkhody do upravlinnia zovnishnoekonomichnoi diialnistiu pidpriemstva [Main approaches to managing the foreign economic activity of an enterprise]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu*, 3(77), 149–159. DOI: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2024-3\(77\)-149-159](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2024-3(77)-149-159) (in Ukrainian).
8. Zhuravel, O. V., & Mamontenko, N. S. (2020). Systema dynamichnoho kontrolinhu v upravlinni zovnishnoekonomichnoi diialnistiu pidpriemstva [Dynamic controlling system in the management of enterprise foreign economic activity]. *Biznes Inform*, 5, 471–476 (in Ukrainian).
9. Kovtun, E., Diachuk, M., & Rusavska, Yu. (2018). Upravlinnia zovnishnoekonomichnoi diialnistiu pidpriemstva [Management of enterprise foreign economic activity]. *Naukovyi visnyk MNU imeni V. O. Sukhomlyn'skoho. Ekonomichni nauky*, 2(11), 41–45 (in Ukrainian).
10. Nazarova K., Zarembo, O., Nezhyva, M., Hordopolov, V., Harbar, V., & Gorovyy, V. (2021). Business Analysis and Audit of Foreign Economic Activity of the Enterprise. *Studies of Applied Economics*, 39(5). DOI: <https://doi.org/10.25115/eea.v39i5.5332>.
11. Kozhevnikova, L. K. (2014). Poslidovnist formuvannia metodyky analizuvannia upravlinnia zovnishnoekonomichnoi diialnistiu [Sequence of forming a methodology for analyzing foreign economic activity management]. *Visnyk ONU imeni I. I. Mechnykova*, 19(3/2), 96–100 (in Ukrainian).
12. Kozak, Y. H., Lohvinova, N. S., & Kozak, A. Y. (2014). Funktsionalno-vartisnyi analiz v udoskonalenni orhanizatsiinoi struktury upravlinnia zovnishnoekonomichnoi diialnistiu pidpriemstva [Functional-cost analysis in improving the organizational structure of enterprise foreign economic activity management]. *Ekonomika: Realii chasu*, 1(11), 83–89 (in Ukrainian).
13. Ovsienko, A. M. (2015). Upravlinnia zovnishnoekonomichnoi diialnistiu subiektiv hospodariuvannia [Management of foreign economic activity of business entities]. *Ekonomichnyi visnyk universytetu*, 27(1), 123–128 (in Ukrainian).
14. Yatsenko, M. S., & Burina, R. V. (2022). Teoretychni aspekty operatyvnoho upravlinnia u zovnishnoekonomichnii diialnosti pidpriemstva [Theoretical aspects of operational management in enterprise foreign economic activity]. *Ekonomika. Finansy. Pravo*, 6(1), 36–38. DOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2022.6\(1\).8](https://doi.org/10.37634/efp.2022.6(1).8) (in Ukrainian).
15. Perevozova, I. V., Ustenko, A. O., Malynka, O. Ya., & Morozova, O. S. (2018). Kontseptualna model protsesu stratehichnoho upravlinnia systemoiu zovnishnoekonomichnoi diialnosti pidpriemstva [Conceptual model of the strategic management process of the enterprise's foreign economic activity system]. *Theoretical and Practical*

Aspects of Economics and Intellectual Property, 17, 15–21. DOI: <https://doi.org/10.31498/2225-6407.17.2018.146823> (in Ukrainian).

16. Bala, V. V. (2014). Praktychnyi aspekt formuvannia mekhanizmu upravlinnia zovnishnoekonomichnoiu diialnistiu na prykladi PAT “KVBZ” [Practical aspect of forming a management mechanism for foreign economic activity on the example of PJSC “KVBZ”]. *Efektivna ekonomika*, 5. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3091> (in Ukrainian).

17. Bortnikova, M. H., & Chyrkova, Yu. L. (2021). Formuvannia kontseptualnoi modeli upravlinnia finansovymy resursamy pidpriemstva u zdiisnenni zovnishnoekonomichnoi diialnosti [Formation of a conceptual model for managing enterprise financial resources in foreign economic activity]. *Ekonomika. Finansy. Pravo*, 10(1), 9–12. DOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2021.10\(1\).2](https://doi.org/10.37634/efp.2021.10(1).2) (in Ukrainian).

18. Valiullina, Z. V. (2016). Mizhnarodnyi marketynh v upravlinni zovnishnoekonomichnoiu diialnistiu pidpriemstv sfery posluh [International marketing in managing foreign economic activity of service enterprises]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Serii: Ekonomichni nauky*, 17(1), 15–18 (in Ukrainian).

19. Boiarchuk, A. I. (2018). Napriamy polipshennia upravlinnia zovnishnoekonomichnoiu diialnistiu pidpriemstva yak osnova orhanizatsii mizhnarodnoi torhivli [Directions for improving enterprise foreign economic activity management as a basis for organizing international trade]. *Prychornomorski ekonomichni studii*, 34, 16–19 (in Ukrainian).

20. Herasymenko, H. O. (2013). Formuvannia adaptivnoi systemy upravlinnia zovnishnoekonomichnoiu diialnistiu pidpriemstva v suchasnykh umovakh [Formation of an adaptive system for managing enterprise foreign economic activity in modern conditions]. *Ekonomika ta derzhava*, 11, 79–82 (in Ukrainian).

21. Domashenko, M. D. (2013). Orhanizatsiino-ekonomichni mekhanizm upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu zovnishnoekonomichnoi diialnosti mashynobudivnoho pidpriemstva [Organizational and economic mechanism for managing economic security of foreign economic activity of a machine-building enterprise]. *Marketynh i menedzhment innovatsii*, 2, 159–167 (in Ukrainian).

22. Kovbatiuk, M. V., Shkliar, V. V., & Pietukhov, A. S. (2023). Systema stratehichnoho upravlinnia zovnishnoekonomichnoiu diialnistiu pidpriemstv [Strategic management system of enterprise foreign economic activity]. *Economic Synergy*, 1(7), 151–162. DOI: <https://doi.org/10.53920/ES-2023-1-12> (in Ukrainian).

23. Kuzmenko, O., & Kostenko, A. (2018). Analiz pidkhodiv do upravlinnia zovnishnoekonomichnoiu diialnistiu pidpriemstv [Analysis of approaches to managing enterprise foreign economic activity]. *Zbirnyk naukovykh prats DUIT. Serii: Ekonomika i upravlinnia – Collected Scientific Papers of DUIT. Series: Economics and Management*, 41(1), 159–165 (in Ukrainian).

24. Shmorgun, L., & Midliar, A. (2016). Orhanizatsiino-ekonomichna model upravlinnia zovnishnoekonomichnoiu diialnistiu pidpriemstv sotsialno-kulturnoho servisu [Organizational and economic model of managing foreign economic activity of socio-cultural service enterprises]. *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini*, 9(184), 29–35 (in Ukrainian).

25. Pavliuk, T., & Shmyhol, N. (2017). Kompleks metodiv upravlinnia zovnishnoekonomichnoiu diialnistiu mashynobudivnykh pidpriemstv [A set of methods for managing foreign economic activity of machine-building enterprises]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky*, 6(3), 37–41 (in Ukrainian).

26. Petryshyn, N. Ya., & Yaremchuk, T. S. (2022). Tsinnisno-tsilove upravlinnia zovnishnoekonomichnoiu diialnistiu pidpriemstva: Model ta problemy zastosuvannia [Value-target management of enterprise foreign economic activity: Model and application issues]. *Menedzhment ta pidpriemnytstvo v Ukraini: Etapy stanovlennia ta problemy rozvytku*, 2(8), 61–69. DOI: <https://doi.org/10.23939/smeu2022.02.061> (in Ukrainian).

27. Sushchenko, O. A. (2013). Metodolohichni bazys pobudovy systemy upravlinnia zovnishnoekonomichnoiu diialnistiu pidpriemstv rehionu [Methodological basis for building a management system of regional enterprise foreign economic activity]. *Upravlinnia proektamy ta rozvytok vyrobnytstva*, 1(45), 50–58 (in Ukrainian).

28. Tkachenko, O., & Sukhyna, Yu. (2011). Osoblyvosti formuvannia systemy derzhavnoho upravlinnia zovnishnoekonomichnoiu diialnistiu v umovakh rozvytku mizhnarodnykh intehratsiinykh protsesiv [Features of forming a system of state management of foreign economic activity under international integration processes]. *Visnyk Natsionalnoi akademii derzhavnoho upravlinnia pry Prezidentovi Ukrainy*, 4, 168–175 (in Ukrainian).

29. Zadorozhnyy, Z.-M., Lyuba, O., Ometsinska, I., & Shesternyak, M. (2023). Integrated reporting in the management of foreign economic activities of enterprises. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 4(51), 91–102. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.4.51.2023.4095>.

30. Zhuk, O. I. (2015). Oblik yak informatsiina systema v upravlinni subiekтом zovnishnoekonomichnoi diialnosti [Accounting as an information system in managing a subject of foreign economic activity]. *Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Ekonomika*, XI, 290–291 (in Ukrainian).
31. Hordopolov, V. Yu. (2016). Skladovi zovnishnoekonomichnoi diialnosti yak obiekta upravlinnia [Components of foreign economic activity as a management object]. *Visnyk ZhDTU. Serii: Ekonomichni nauky*, 4(78), 43–60 (in Ukrainian).
32. Hordopolov, V. Yu. (2018). Pryntsypy bukhhalterskoho obliku v informatsiinomu prostori upravlinnia zovnishnoekonomichnoi diialnistiu [Principles of accounting in the information space of foreign economic activity management]. *Problemy teorii ta metodolohii bukhhalterskoho obliku, kontroliu i analizu*, 1, 19–31. DOI: [https://dx.doi.org/10.26642/pbo-2018-1\(39\)-19-31](https://dx.doi.org/10.26642/pbo-2018-1(39)-19-31) (in Ukrainian).
33. Vladychyn, M. B. (2017). Vykorystannia instrumentiv upravlinskoho obliku dlia analizu, kontroliu ta operatyvnoho rehuliuвання diialnosti torhovelnoho pidpriemstva u zovnishnoekonomichnii diialnosti [Use of management accounting tools for analysis, control and operational regulation of trade enterprise activity in foreign economic operations]. *Oblik i finansy*, 4, 20–27 (in Ukrainian).
34. Kalinesku, T. V., & Holka, K. V. (2020). Oblikovo-analitychne zabezpechennia eksportno-importnykh operatsii pidpriemstv [Accounting and analytical support of export-import operations of enterprises]. *Chasopys ekonomichnykh reform*, 3, 51–57. DOI: <https://doi.org/10.32620/cher.2020.3.06> (in Ukrainian).
35. Knishek, O. O. (2017). Oblikovo-informatsiine zabezpechennia analizu ta kontroliu zovnishnoekonomichnoi diialnosti pidpriemstv na osnovi finansovoi ta upravlinskoi zvitnosti [Accounting and information support for analysis and control of foreign economic activity of enterprises based on financial and managerial reporting]. *Visnyk Berdianskoho universytetu menedzhmentu i biznesu*, 2, 105–109 (in Ukrainian).
36. Kolesnichenko, A. S. (2020). Orhanizatsiino-instytutsionalni aspekty obliku zovnishnoekonomichnoi diialnosti subiektiv hospodariuvannia [Organizational and institutional aspects of accounting for foreign economic activity of business entities]. *Efektivna ekonomika*, 2. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.2.65> (in Ukrainian).
37. Kononov, I. I. (2020). Sutnist zovnishnoekonomichnoi diialnosti yak obiekta oblikovoho modeliuвання [The essence of foreign economic activity as an object of accounting modeling]. *Biznes Inform*, 5, 79–86 (in Ukrainian).
38. Oliadnichuk, N. V., & Pidlubna, O. D. (2017). Oblik eksportno-importnykh operatsii [Accounting of export-import operations]. *Oblik i finansy*, 1, 48–56 (in Ukrainian).
39. Zorina, O. A. (2024). Teoretychni aspekty formuvannia oblikovo-analitychnoho mekhanizmu zovnishnoekonomichnoi diialnosti [Theoretical aspects of forming the accounting and analytical mechanism of foreign economic activity]. *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini*, 6, 77–84. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13764709>.

O. Grytsay, I. Defir

Lviv Polytechnic National University,
Department Accounting and Analysis,
olga.i.grytsaj@lpnu.ua,
defir_i@ukr.net

ACCOUNTING AND ANALYTICAL SUPPORT FOR FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY MANAGEMENT PROCESSES

© Grytsay O., Defir I., 2025

Purpose – The purpose of the study is to critically examine existing scientific approaches to the role and structure of accounting and analytical support in managing foreign economic activity at the enterprise level, with particular emphasis on risk management. The research focuses on conceptual models and algorithms for building a foreign economic activity management system, highlighting the accounting system's function and its role as a managerial instrument.

Design/methodology/approach – The study is based on a systematic approach to the study of scientific

sources, which allows identifying key trends, conceptual approaches and scientific gaps in this area. The method of analysis and synthesis is used to identify the main theoretical provisions and systematize approaches to organizing accounting and analytical support for foreign economic activity; the inductive method is used to draw general conclusions about the trends in scientific research in the field of accounting and analytical support for managing foreign economic activity; comparative analysis is used to compare scientific approaches to building an accounting and analytical system in the field of foreign economic activity, identifying their strengths and weaknesses; systematization and classification are used to structure the source according to certain criteria. The historical-logical method allows us to trace the development of accounting concepts in the context of transformations in the foreign economic environment.

Findings – The study confirms that research on the role of accounting within the structure of managerial relationships in an enterprise's foreign economic activity, as reflected in modern scientific publications, primarily emphasizes its auxiliary function and lacks specification of the informational value it provides for the management system. Accounting is typically viewed from two perspectives: as a management function within a complex system of relationships involving planning, control, and analysis; and as a subsystem of the enterprise's foreign economic activity management system, intended to supply stakeholders with decision-relevant information. Contemporary models of accounting and analytical support for managing foreign economic activity predominantly concentrate on the following conceptual links: the interrelation of the accounting subsystem with the overall management system; accounting as a managerial function; the structure of support considering export and import specifics; the regulatory and methodological context; and the stages of the operational mechanism. The positioning of accounting within the foreign economic activity management system depends on the management process model adopted by top-level managers.

Practical implications – The study creates the prerequisites for the practical implementation of theoretical principles in the field of foreign economic activity of business entities, contributing to the formation of an adaptive system of accounting and analytical support that meets the needs of modern management. In particular, taking into account the impact of accounting information on managerial decision-making processes allows for increased efficiency in strategic planning, financial monitoring, and risk management. Such practical integration enhances the validity of management decisions, supports the harmonization of internal regulations with external requirements, and establishes a foundation for improving the informational environment of managerial activity.

Originality/value – The study contributes to positioning accounting as an important component within the structure of managerial relationships in the enterprise's foreign economic activity. It highlights the significance of accounting and analytical support in foreign economic activity management models. The findings reveal that current domestic models lack clear positioning of accounting as both a functional and an informational support element, which creates a foundation for further refinement of theoretical frameworks and practical applications of accounting and analytical support in the foreign economic domain.

Keywords: accounting, accounting information, accounting and analytical support, foreign economic activity, management models.

Paper type: research paper.